

Eesti Õpilasesinduste Liidu arvamus põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ja kutseõppeasutuse seaduse muutmise seadus 505 seaduseelnõu osas

15.09.2017

Eesti Õpilasesinduste Liit on tutvunud Riigikogu poolt menetlusse võetud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ja kutseõppeasutuse seaduse muutmise seadus 505 seaduseelnõuga ning esitab alljärgnevalt oma arvamuse ja küsimused.

Üldiselt toetab EÕEL tegevusi, mis suurendavad kooli turvalisust, seejuures peame eelkõige oluliseks tegeleda ohtude ennetamisega ja seda läbi koolirõõmu suurendamise ning koolikiusamise ja -vägivalla vähendamise. Koolides tuleb tagada hea vaimne ja füüsiline õhkkond. Samas on vaja tagada ka koolipere turvalisus, koolitöötajad peavad saama sekkuda ning toetada turvalisuse tagamist. Seejuures aga tuleks olla kaalutlev konkreetsete meetmete osas: kui koolitöötajale antakse ühelt poolt politseilised õigused ja teisalt peab koolitöötajale suutma tagada õppimist soovivat õhkkonda, siis üks võib hakata teisele vastu töötama.

Väga palju räägitakse meetmetest, mis on tagajärgede kõrvaldamiseks mõeldud. Rohkem tähelepanu tuleks pöörata sellele, kuidas taolisi olukordi ära hoida, kus on vajadus kedagi klassist või kooli territooriumilt kõrvaldada või asju läbi vaadata. Fookuspunkt tuleb seada sellele, et ennetada ning tagada rõõmus, vaimselt ja füüsiliselt turvaline keskkond.

EÕEL ei pea õigeks, et nii olulise kaaluga muudatustepakett, mis puudutab suurt hulka õpilasi ning üldist kooli keskkonda ja õhustikku, tahetakse realiseerida ilma eelnevate sisuliste arutelude ja kaasamiseta ning mõjude hindamiseta. Oleme varasemalt samalaadset tagasisidet andnud ka HTM-i koostatud väljatöötamiskavatuks, millele 505 SE seletuskirjas viidatakse. EÕEL peab äärmiselt vajalikuks viia läbi põhjalikum mõjude hindamine (eriti kehtivate mõjutamismeetmete osas) ning analüüsida, mida tervikuna (kogu kooliõhkkonna, õppetöö tulemuslikkuse jne kontekstis) toob kaasa koolitöötajatele suuremate õiguste andmine.

Eelnõu seletuskirjas viidatakse, et eelnõu esitamist motiveerib asjaolu, et HTM ei ole teemaga piisavalt kiiresti edasi läinud. EÕEL-i hinnangul on HTM hoo tagasi võtnud arusaadavatel põhjustel arutamaks ja analüüsima teemat põhjalikumalt. Seda tuleks teha ka 505 SE puhul.

Juhul, kui antud eelnõu esitamine just praegusel hetkel on motiveeritud hiljutistest sündmustest seoses nn Kaagvere kooliga (Maarjamaa Hariduskollegium), siis tuleks pigem alata põhjalik analüüs ja arutelu sel teemal, mismoodi taolistes

erikoolides edaspidi toimida viisil, mis annab senisest paremaid tulemusi ja tagab koolis turvalisuse. Praegu soovitakse samasugused reeglid kehtestada kõikidele koolidele, kuigi pigem võib olla vajadus reguleerida seadusandlust vaid erikoolide kontekstis. Seetõttu soovitab EÕEL peatada antud eelnõu käsitlemine ning alustada võimalike meetmete väljatöötamist just erikoolidele suunatult.

EÕEL leiab, et kehtiv PGS regulatsioon tagab õpetajatele piisavad meetmed probleemsete situatsioonidega tegelemiseks, eelnõus esitatud õiguste andmine turvakontrolli teostamiseks ja vahetu sunni kasutamiseks ei ole meie hinnangul kooli keskkonda sobivad.

Lisaks, probleemsete laste puhul tuleb pigem soosida seda, et kool kaasab vanemad turvalisuse tagamisse. Kool peab võtma lapse vanemaga ühendust kui on tekkinud probleeme lapse käitumisega - lapsevanema kohustus ja vasutus on tegeleda lapse kasvatamisega, see ei ole (pelgalt) kooli ülesanne. Vajadusel tuleb kaasata kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja jt osapooled.

Tagasiside eelnõu punktidele

Üldine kommentaar

Eelnõus esitletud muudatuste ideed vajavad põhjalikku mõjuanalüüsi enne seaduseelnõuga edasi töötamist. Eelnõus ei esitleta piisavalt andmeid ega kirjeldata praegust olukorda põhjalikult. Analüüsimata on, millises ulatuses on rakendatud PGS § 58 lg 3 toodud meetmeid ning miks need ei ole piisavad. EÕEL ei ole veendunud, et eelpool viidatud meetmeid on ammendavalt kasutatud ega leia eelnõus piisavalt argumente, miks viia sisse väljapakutud muudatusi.

Eelnõu punkt 2 (58 lõiget 3 punktidega 6¹ ja 6² täiendamine)

Seletuskirja kirjeldatakse: ***“Turvakontrollina käsitletakse siin õigust vaatlemise ja kompamise teel õpilane ja temaga kaasas olevad esemed (nt üleriided, pinal, kott, taskud jne) või tema kasutuses olevad esemed (lauasahtel, lukustatav kapp jne) läbi vaadata, veendumaks, et õpilase valduses ei ole esemeid või aineid, mille kooli hoiule võtmine on sätestatud lõike 3 punktides 6¹ ja 6².”***

EÕEL-i hinnangul ei ole taoline turvakontroll koolitöötaja poolt aktsepteeritav, kuna tegemist on privaatsfääri rikkumisega. Sellist tegevust peab tohtima teostada vaid politsei.

Seletuskirjas: ***“Turvakontrolli teostamise piiriks on õpilase seljas ja kaasas olevate riiete läbikatsumine ning see õigus ei ulatu keha ja riiete vahelisele alale.”***

Kuidas tagatakse, et vahetu sunni ja kompamise läbiviija ka tegelikult järgib seda reeglit? Kuidas tagatakse, et teostaja ei ületa talle antud võimupiire ega kahjusta last?

Kes kontrollib turvakontrolli teostaja tegevust?

Seletuskirjas: “Turvakontrolli teostamise kohustuslikud eeldused ja piirangud sätestatakse eraldi.”

EÕEL ei poolda antud punktis kirjeldatu rakendamist. Ent isegi juhul, kui taolised reeglid kehtestata, tuleb EÕEL-i hinnangul läbi mõelda juba praegu, mitte jätta hilisemaks. Eelnõu käsitlemise raames peab olema selge, millised need kohustuslikud eeldused ja piirangud olema hakkavad.

Eelnõu punkt 5 (paragrahvi 58 lõigetega 6¹ - 6⁴ täiendamine)

Eelnõus: „(6¹) Käesoleva paragrahvi lõike 3 punktis 6² sätestatud mõjutusmeetme kohaldamisel on õigus kasutada vahetut sundi eeldusel, et õpilasele on tehtud eelnevalt ettepanek ese või aine vabatahtlikult loovutada ning ettepanek alluda turvakontrollile. Vahetut sundi on õigus kasutada nii kaua ja ulatuses, mis on vähim vajalik ja vältimatu eesmärgi saavutamiseks ning mida saab lugeda ära hoitava ohuga proportsionaalseks.”

EÕEL ei saa kuidagi olla kirjeldatud lähenemisega nõus. Kool ei ole kinnipidamisasutus või vangla või muu range režiimiga asutus. Taolised meetmed ei ole sobivad õppimist soodustava õhustiku loomisel.

Seletuskirjas: “Vahetu sunnina käsitletakse siin ainult füüsilise jõu kasutamist, mis on vähim vajalik ehk proportsionaalne turvakontrolli või eseme läbivaatuse teostamiseks. /-/ Füüsiliseks jõuks loetakse õpilase liigutuste või liikumise piiramist või hoiulevõtmist takistavale jõule vastujõu rakendamist nii kaua ja nii palju, kui see on vajalik keelatud või turvalisust ohustava või vara hävitamiseks kohandatud eseme või aine hoiulevõtmiseks. Füüsilise jõu määr peab vastama õpilase eale, vastupanu intensiivsusele ja lahendatava olukorra ohtlikkusele.”

EÕEL ei pea õigeks, et koolitöötajale antakse õigus turvakontrolli teostada, mille raames on võimalus füüsilise jõu kasutamise vajalikkuse tekkeks. EÕEL leiab, et õpilase suhtes tohib füüsilist jõudu kasutada turvakontrolli raames vaid politsei.

Seletuskirjas: “Tahtlik valu tekitamine ei ole lubatav.”

Üleüldse ei ole valu tekitamine koolitöötaja poolt õpilasele aktsepteeritav. Kes tagab, et jõu kasutaja ei ületa talle antud võimu?

Seletuskirjas: “Kui meetme kasutaja käitub otsese või kaudse tahtlusega tekitada õpilasele valu või füüsilist ebamugavust, nt hingamise või tavapärase verevarustuse ajutise takistamisena, on tegemist kehalisele väärkohtlemisele viitava käitumisega, mis on karistatav karistusseadustiku § 121 alusel.”

EÕEL peab õõvastavaks, et õpilaste ja koolielu kontekstis on üldse vajadus taolist stsenaariumi ette näha. See on ennetatav sellega, et taolist meedet ei võeta üldse kasutusele, koolitöötajatele ei anta selliseid volitusi, mis kirjeldatud olukordi võivad tekitada. Vaid politseile jääb õigus vahetu sunni kasutamiseks.

Seletuskirjas: “Vahetut sunni ei tohiks kasutada täiskasvanu, kes tajub olukorras isiklikku emotsionaalset haavatust, hirmu või ärritust, kuivõrd see suurendab võimalust hinnata ohte tegelikkusest kõrgemaks.”

Kuidas tagatakse, et nii ei lähe?

Seletuskirjas: “Kui sunni kasutamise vajadus on ilmne ning koolis ei ole õpilasega samast soost töötajat või on õpilase puhul alust lahendatavas ohuolukorras või varasemalt ilmnenud käitumise põhjal lugeda tõenäoliseks olulist füüsilist vastupanu või füüsilist rünnet meetme kohaldaja suhtes, tuleb ohuolukorra lahendamiseks vähendada võimalike kahjusid (tagada pealtvaatajate ja võimalike ohvrite lahkumine, hoida ühe täiskasvanu abil verbaalset ja visuaalset sidet, vältida pingeolukorra eskaleerimist) ning kaasata politsei.”

EÕEL leiab, et nii peakski kõikide juhtumite puhul käituma, st kaasama politsei.

Seletuskirjas: “Sellega seatakse kohustus veenduda, et sunni kasutamisel ei ole õpilast kahjustatud ning õpilane ei vaja meditsiinilist või psühholoogilist abi või toetust. Kuna vahetu sunni kasutamise näol on tegemist alati äärmusliku meetmega, tuleb õpilasele peale sunni kasutamist anda temale arusaadaval viisil selgitus sunni kasutamise põhjustest. Sunni kasutamise põhjuste selgitamine annab võimaluse taastada õpilasega usalduslik suhtlus ning selgitada õpilasele tema käitumise mõju kooli turvalisusele ning koolitöötajate kohustusi turvalisuse tagamisel.”

EÕEL rõhutab veelkord, et vahetu sunni kasutamine ei ole aktsepteeritav koolitöötaja poolt.

Seletuskirjas: “Lõige 6³ - turvakontroll on ilmne sekkumine inimese privaatsfääri (koti, kapi või taskute sisu) ning seetõttu peab turvakontrolli teostaja olema kontrollitava isikuga samast soost.”

Just sellepärast, et tegemist on privaatsfääri sekkumisega, ei saa ega tohi seda teostada koolitöötaja, vaid seda peab tegema politsei.

Seletuskirjas: “Suurim võimalik delikaatsus tähendab tuvastatud ohu suuruse hindamist, et otsustada turvakontrolli läbiviimise aeg ja koht.”

Kuidas tagatakse, et selle teostaja oskab seda korrektselt hinnata?